

Monika Wałachowska

Zadośćuczynienie pieniężne a odsetki w świetle orzecznictwa sądowego i doktryny

Przedmiotem niniejszego artykułu są teoretyczne i praktyczne zagadnienia związane z wymagalnością roszczenia o zapłatę odsetek od świadczenia głównego, jakim jest zadośćuczynienie pieniężne. W związku z faktem, że zobowiązanie o wypłatę odpowiedniej kwoty tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę uważa się za zobowiązanie bezterminowe, zasadne jest przeprowadzenie analizy, od jakiego momentu uprawniony do świadczenia może domagać się odsetek za opóźnienie (art. 481 k.c.). Wypowiedzi doktryny oraz orzecznictwo są w tym zakresie niejednolite.

Słowa kluczowe: odsetki, opóźnienie, zadośćuczynienie pieniężne.

1. Uwagi wstępne

Zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego¹ roszczenie o zadośćuczynienie pieniężne przysługuje w oparciu o trzy przepisy: art. 445 (uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia, pozbawienie wolności, skłonienie za pomocą podstępny, gwałtu lub nadużycia stosunku zależności do poddania się czynowi nierządnyemu), art. 448 (naruszenie dóbr osobistych) i art. 446 § 4 (śmierć najbliższego członka rodziny). W każdym przypadku przyznanie zadośćuczynienia ma charakter fakultatywny, a suma z tego tytułu ma być „odpowiednia”². Jak powszechnie uznaje się w doktrynie i orzecznictwie, roszczenie o zapłatę

¹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. (tekst jedn. Dz. U. z 2014 r. poz. 121, z późn. zm.); dalej: k.c.

² Zasady przyznawania zadośćuczynienia przewidziane w k.c. stosuje się również orzekając o obowiązek zapłaty tego świadczenia na podstawie znowelizowanego w 2015 r. art. 46 k.k. (zob. ustawę z dnia 20 lutego 2015 r., Dz. U. z 2015 r. poz. 396, która weszła w życie 1 lipca 2015 r.). W ramach świadczenia odszkodowawczego na podstawie art. 46 k.k. dopuszczalne jest także zasądzenie odsetek; sąd może je orzec na wniosek pokrzywdzonego lub innej osoby albo z urzędu. We wniosku (składanym w formie pisemnej lub ustnie do protokołu, złożonym najpóźniej do zamknięcia przewodu na rozprawie głównej – zob. art. 49a k.p.k.) powinno się wskazać m.in. wysokość żądanej kwoty (zob. też art. 119 k.p.k.) – zob. R. Kubiak. 2016. „Środek kompensacyjny w postaci obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia – art. 46 k.k. po nowelizacji z 2015 r.”, *Prawo Asekuracyjne* 2016 (nr 1), s. 59–65 i cyt. tam literatura oraz orzecznictwo. Sądzę, że złożenie wniosku należy traktować podobnie, jak np. wezwanie do zapłaty w rozumieniu art. 455 k.c., upływ zaś terminu na spełnienie świadczenia daje możliwość żądania odsetek z tytułu opóźnienia. Sąd orzeka o obowiązku naprawienia szkody, jeśli ona nadal istnieje, tzn. nie została wcześniej dobrowolnie wynagrodzona przez sprawcę lub jego ubezpieczyciela (o ile jednak sprawca odpowiada na zasadzie winy, skoro stanowi ona element podmiotowy czynu zabronionego, z powodu którego doszło do skazania). W razie orzeczenia tylko co do części roszczenia możliwe jest dochodzenie zadośćuczynienia w procesie cywilnym (art. 46 § 3 k.k.).

zadośćuczynienia pieniężnego ma charakter bezterminowy³. Termin jego spełnienia nie wynika bowiem ani z treści czynności prawnej (pomijam w niniejszym opracowaniu problematykę ugody), ani z właściwości zobowiązania, co powoduje, że nie można z góry określić w każdym przypadku terminu spełnienia omawianego świadczenia. Jednocześnie warto przypomnieć, że powołane wyżej przepisy k.c. mają zastosowanie jedynie w ramach odpowiedzialności deliktowej (a także w sytuacji zbiegu reżimów odpowiedzialności, co dopuszcza art. 443 k.c.)⁴. Z tego względu również samo zobowiązanie z tytułu czynów niedozwolonych uważane jest co do zasady za zobowiązanie bezterminowe⁵, a zatem roszczenia z nim związane nie są co do zasady wymagalne już w momencie powstania zobowiązania, ale dopiero po wezwaniu dłużnika do spełnienia świadczenia (a więc nie już np. w dniu wyrządzenia szkody na osobie przez ruch pojazdu mechanicznego). Możliwe jest, że wymagalność zbiegnie się z datą ich powstania (np. kradzież rzeczy⁶). Odsetki nie są zatem należne już od dnia wyrządzenia szkody, ale dopiero po upływie terminu od wezwania (lub wytoczenia powództwa)⁷. Dla ustalenia wymagalności ważny jest zatem jej termin początkowy, w przypadku zaś spełnienia świadczenia – termin końcowy⁸.

Szczególnym przypadkiem jest sytuacja, w której poszkodowany dopiero po jakimś czasie dowiaduje się o szkodzie i/lub osobie odpowiedzialnej (np. w razie doznania szkody na osobie w związku z zakażeniem, jakiego doznał przy udzielaniu mu świadczeń zdrowotnych). Podobnie miałyby to miejsce w przypadku, gdy szkodę wyrządził nieustalony sprawca wypadku komunikacyjnego, zaś

³ Tak m.in. wyrok SN z 18 września 1970 r., II PR 257/70; wyrok SN z 28 czerwca 2005 r., I CK 7/05; wyrok SA w Białymostku z 10 grudnia 1999 r., I ACa 318/99; wyrok z SN 18 lutego 2011 r., I CSK 243/10.

⁴ Zob. szerzej M. Wałachowska. 2007. „Zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę”, Toruń: TNOiK, s. 113 i n., s. 373 i n. oraz s. 389 i n. i cyt. tam literatura oraz orzecznictwo.

⁵ Zob. wyrok SN z 18 września 1970 r., II PR 257/70; wyrok SN z 16 lipca 2004 r., I CK 83/04; uchwała SN z 22 września 1970 r., III PZP 18/70; M. Kaliński. 2009, w: „System Prawa Prywatnego”, t. 6. Prawo zobowiązań – część ogólna”, A. Olejniczak (red.), Warszawa: C.H. Beck, s. 180; W. Popiołek. 2011, w: „Kodeks cywilny. Komentarz”, t. 2, K. Pietrzykowski (red.), Warszawa: C.H. Beck, kom. do art. 445 – Nb 6 i 11. Jako zobowiązania terminowe wskazuje się zobowiązanie o zwrot skradzionych rzeczy lub pieniędzy – zob. B. Lackoroński. 2013, w: „Kodeks cywilny. Komentarz”, t. 2, Zobowiązania”, K. Osajda (red.), Warszawa: C.H. Beck, s. 149. Por. także wyrok SN z 8 sierpnia 1968 r., I CR 117/68 – odsetki należą się od dnia wezwania dłużnika, gdyż dłużnika nie można traktować jako spóźniającego się z zapłatą już z momentem wyrządzenia szkody (dłużnik nie zna jeszcze roszczeń wierzyciela i nie wie, czy w ogóle wierzyciel będzie się ich domagał); podobnie wyrok SN z 9 marca 1973 r., I CR 55/73.

⁶ J. Dąbrowa. 1981, w: „System prawa cywilnego. Tom III. Prawo zobowiązań – część ogólna”, Z. Radwański (red.), s. 740; T. Wiśniewski. 2011, w: „Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania”, t. 1, G. Bieniek, H. Ciepła, S. Dmowski, J. Gudowski, K. Kołakowski, M. Sychowicz, T. Wiśniewski, Cz. Żuławska, Warszawa: LexisNexis Polska, s. 749. Ale Autor ten uważa jednocześnie, że co do zasady wierzyciel musi wezwać dłużnika do spełnienia świadczenia. Zob. też L. Stecki. 1970. „Opóźnienie w wykonaniu zobowiązań pieniężnych”, Poznań: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, s. 96–97. W przypadku zaś roszczenia o zadośćuczynienie pieniężne powinno być ono spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania (art. 455 k.c.) – tak orzeczenie SN z 18 września 1970 r., OSN 1971, poz. 103.

⁷ Inaczej M. Lemkowski. 2007. „Odsetki cywilnoprawne”, Warszawa: Wolters Kluwer, s. 268 i n. (Autor przyjmuje jako relewantną datę wyrządzenia szkody).

⁸ Zob. J. Dąbrowa, *op. cit.*, s. 740.

odpowiedzialność za jego skutki ponosi Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny (dalej: UFG)⁹. Nawet jednak w przypadkach przewidzianych w przepisach szczególnych (zob. art. 817 k.c., art. 14 czy art. 108 ustawy o ubez. obow.), przewidujących terminowość zobowiązań ubezpieczyciela i UFG, rozpoczęcie biegu terminu uzależnione jest od podjęcia czynności przez wierzyciela (wezwanie do zapłaty albo zawiadomienie o wypadku czy o szkodzie¹⁰). Można zatem powiedzieć, że dłużnik popada w opóźnienie, jeśli nie spełnia świadczenia po otrzymaniu wezwania od wierzyciela.

Nie zmienia to jednak faktu, że dzień powstania zobowiązania pozaumownego nie byłby generalnie właściwym terminem początkowym biegu terminu wymagalności roszczenia o odsetki, gdyż w tej dacie dłużnik (sprawca lub inny podmiot odpowiedzialny) nie wie jeszcze, czy roszczenie wobec niego w ogóle zostanie zgłoszone (nie przeczy tej tezie fakt, że w świetle art. 120 § 1 zd. 2 k.c. termin biegu przedawnienia może rozpocząć się wcześniej, niż nadejdzie data wymagalności roszczenia). Nie tylko nie jest jeszcze wiadomo, czy roszczenie zostanie w ogóle zgłoszone, ale i w jakiej wysokości może być dochodzone.

Zasadą jest zatem, że określenie terminu spełnienia świadczenia zależy od wezwania dłużnika przez wierzyciela do zapłaty określonej kwoty pieniężnej – zob. art. 455 k.c., zgodnie z którym „jeżeli termin spełnienia świadczenia nie jest oznaczony ani nie wynika z właściwości zobowiązania, świadczenie powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania”. Odtąd zobowiązanie ma charakter terminowy. W przypadku zobowiązań bezterminowych wierzyciel może wezwać dłużnika do spełnienia świadczenia najwcześniej w momencie powstania zobowiązania (a więc np. po wyrządzeniu szkody na osobie, naruszeniu prawa do wizerunku)¹¹. Dopiero po upływie terminu „niezwłocznego” do spełnienia świadczenia w postaci np. zapłaty określonej kwoty zadośćuczynienia pieniężnego, dłużnik popada w opóźnienie, co umożliwia dochodzenie odsetek (zob. art. 481 k.c.). Istotne jest, że wierzyciel winien wskazać, w jakiej wysokości domaga się zapłaty¹². Samo wezwanie nie wywoła zatem skutków prawnych, a w szczególności nie doprowadzi do wymagalności roszczenia o spełnienie świadczenia odszkodowawczego¹³. W konsekwencji sądy uznają, że ubezpieczyciel nie pozostaje w opóźnieniu co do kwot nieobjętych „jego decyzją”, jeżeli poszkodowany po jej otrzymaniu lub wcześniej nie określił kwotowo swego roszczenia¹⁴.

Jednocześnie należy pamiętać, że w przypadku zobowiązań bezterminowych początek biegu terminu przedawnienia (zob. art. 120 § 1 zd. 2 k.c.) nie zbiega się z momentem powstania zobowiązania, ale następuje dopiero po

⁹ Zob. art. 98 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (tekst jedn. Dz. U. z 2013 r. poz. 392, z późn. zm. (dalej: ustawa o ubez. obow.).

¹⁰ Zob. wyrok wyrok SA w Katowicach z 7 listopada 2014 r., I ACa 587/14.

¹¹ Zob. M. Lemkowski, „Odsetki ...”, s. 206.

¹² Zob. wyrok SA w Krakowie z 23 grudnia 2014 r., I ACa 1379/14.

¹³ Zob. B. Lackoroński, *op. cit.*, s. 149 i cyt. tam orzecznictwo.

¹⁴ Zob. wyrok SN z 6 lipca 1999 r., III CKN 315/98.

upływie terminu spełnienia świadczenia zgodnie z wezwaniem wierzyciela („niezwłocznie” – art. 455 k.c.).

2. Tendencje w orzecznictwie

W orzecznictwie zaobserwować można kilka głównych sposobów zasądzenia odsetek w omawianym zakresie. Pierwsza grupa orzeczeń wiąże datę początkową naliczania odsetek z datą wezwania do zapłaty, a więc zgodnie z art. 455 k.c.¹⁵, uwzględniając uregulowania w przepisach szczególnych (np. art. 817 k.c.)¹⁶. Wymagalność roszczenia o zadośćuczynienie wiąże się zatem z wezwaniem do zapłaty, a długość terminów spełnienia świadczenia może także wynikać z przepisów szczególnych (np. art. 14 ustawy o ubezp. obow.)¹⁷. Druga grupa orzeczeń wiąże datę początkową z datą wyrokowania przez sąd I instancji¹⁸. W tym przypadku sądy zwykle odwołują się do treści art. 363 § 2 k.c., przewidującego przyznanie odszkodowania według cen z daty ustalenia odszkodowania. Argumentem jest także treść art. 316 k.p.c. nakazującego rozstrzygać sprawę według stanu istniejącego w chwili zamknięcia rozprawy¹⁹. W tym bowiem momencie, jak się twierdzi, sąd „ostatecznie” ustala wielkość krzywdy oraz należnego zadośćuczynienia. Trzecim nurtem, który jest zauważalny w orzecznictwie sądów powszechnych jest koncepcja „kompromisowa”, zgodnie z którą data początkowa naliczania odsetek uzależniona jest od okoliczności danej sprawy²⁰, zatem może to być zarówno data orzekania, wezwanie do zapłaty, a nawet dzień przed²¹ lub po wyrokowaniu²².

Niekiedy sądy jako kryterium decydujące przyjmują „oczywistość żądania zadośćuczynienia”²³, co ma uzasadniać naliczanie odsetek od dnia wezwania do zapłaty (od kwoty, która była wówczas usprawiedliwiona)²⁴.

¹⁵ Zob. np. wyrok SN z 12 lipca 2002 r., V CKN 1114/00; wyrok SN z 18 lutego 2010 r., II CSK 434/09; wyrok SN z 18 lutego 2011 r., I CSK 243/10; wyrok SA w Gdańsku z 27 czerwca 2013 r., V ACa 8/13; wyrok SA w Lublinie z 17 października 2013 r., I ACa 425/13; wyrok SA we Wrocławiu z 27 kwietnia 2012 r., I ACa 307/12; wyrok SA w Białymstoku z 29 kwietnia 2015 r., I ACa 2/15; wyrok SA w Warszawie z 24 kwietnia 2015 r., I ACa 891/14.

¹⁶ Zob. wyrok SA w Katowicach z 17 kwietnia 2015 r., I ACa 1114/14.

¹⁷ Zob. wyrok SA w Lublinie z 9 kwietnia 2015 r., I ACa 861/14.

¹⁸ Zob. np. wyrok SN z 11 października 2002 r., I CKN 1065/00; wyrok SN z 30 października 2003 r., IV CK 130/02; wyrok SN z 17 czerwca 2011 r., II CSK 346/11; wyrok SA w Szczecinie z 20 listopada 2014 r., I ACa 664/14; wyrok SA w Szczecinie z 27 listopada 2013 r., I ACa 96/12; wyrok SA w Poznaniu z 18 września 2013 r., I ACa 621/13.

¹⁹ Zob. wyrok SN z 9 września 1999 r., II CKN 477/98.

²⁰ Zob. wyrok SA w Krakowie z 8 lipca 2014 r., I ACa 289/14.

²¹ Zob. wyrok SN z 22 lutego 2007 r., I CSK 433/06; wyrok SA w Krakowie z 4 lutego 2015 r., I ACa 1596/14.

²² Zob. np. wyrok SA we Wrocławiu z 19 lutego 2012 r., I ACa 1405/11; wyrok SA w Szczecinie z 23 października 2014 r., I ACa 471/14.

²³ Zob. wyrok SA w Warszawie z 4 lutego 2015 r., VI ACa 515/14.

²⁴ Tak wyrok SA w Szczecinie z 30 lipca 2014 r., I ACa 343/14; wyrok SA w Katowicach z 1 października 2015 r., I ACa 351/15; wyrok SA w Lublinie z 30 września 2015 r., I ACa 257/15; wyrok SA w Warszawie z 17 czerwca 2015 r., VI ACa 1134/14; wyrok SA w Krakowie z 30 kwietnia 2015 r., I ACa 222/15.

3. Odsetki a problematyka wymagalności roszczenia i terminu spełnienia świadczenia

W powołanych orzeczeniach pojawia się często problem relacji art. 455 i 363 § 2 k.c. Zgodnie z tym drugim przepisem, „*jeżeli naprawienie szkody ma nastąpić w pieniądzu, wysokość odszkodowania powinna być ustalona według cen z daty ustalenia odszkodowania, chyba że szczególne okoliczności wymagają przyjęcia za podstawę cen istniejących w innej chwili*”. Tak sformułowany przepis skłania niektórych autorów do postawienia tezy, że data ustalenia rozmiarów szkody jest najwcześniejszą możliwą datą początkową, od której należą się odsetki za opóźnienie²⁵. Z pewnością na podstawie art. 363 § 2 k.c. można twierdzić, że w każdym właściwie przypadku możliwe jest zasądzenie odsetek od daty wyrokowania (jest to bowiem moment ustalenia odszkodowania). Rozważenia jednak wymaga, czy możliwe jest również przyjęcie daty wcześniejszej, zwłaszcza jeśli się uwzględni charakter roszczenia o zadośćuczynienie pieniężne i specyfikę szkody, która dzięki temu świadczeniu może zostać wynagrodzona. Artykuł 363 § 2 k.c. stanowi bowiem, że przyjęcie innej daty ustalenia odszkodowania mogą uzasadniać „*szczególne okoliczności*”²⁶. Brak jest jednolitości w orzecznictwie co do tego, czy tą okolicznością może być wezwanie dłużnika do spełnienia świadczenia „niezwłocznie”. Niekiedy sądy zasądają odsetki od daty zgłoszenia roszczenia²⁷ (a więc od wezwania w trybie art. 455 k.c. czy też od dnia doręczenia odpisu pozwu²⁸, chyba że strona wykaże istnienie wcześniejszego wezwania przedsądowego²⁹, a także doręczenia nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym lub upominawczym³⁰), w innych zaś orzeczeniach przyjmowane są inne daty początkowe

²⁵ Zob. M. Kaliński, *op. cit.*, s. 180 i cyt. tam orzecznictwo; J. Jastrzębski, A. Koniewicz. 2006. „Wymagalność roszczeń”, PPH 2006 (nr 5), s. 41.

²⁶ W orzecznictwie uznaje się niekiedy, że znaczny upływ czasu, który minął od wyrządzenia szkody, może być uznany za okoliczność uzasadniającą przyjęcie odszkodowania według cen z innej chwili, jeżeli ustalenie na dzień wyrokowania prowadziłoby do nieuzasadnionego wzbogacenia poszkodowanego (wyrok SN z 27 marca 1979 r., IV CR 46/79). Nie sądzę, że zasadę tę należy wprost stosować do roszczenia o zadośćuczynienie – ma ono specyficzny charakter, powinno uwzględniać krzywdę, którą poszkodowany odczuwał w przeszłości oraz tę, którą będzie odczuwał w przyszłości (co zwłaszcza jest istotne przy szkodzie na osobie, która może mieć charakter nieodwracalny, choć często jednocześnie jest dynamiczna). Podobnie w przypadku roszczenia o rentę, która w istocie ma wynagrodzić także szkodę przyszłą, art. 316 § 1 k.p.c. (wydając wyrok sąd bierze pod uwagę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy) nie może być w tym względzie absolutyzowany. W takim przypadku zasadne jest ustalenie przez sąd odpowiedzialności za szkodę mogącą pojawić się w przyszłości, na podstawie art. 189 k.p.c. Zob. też uchwałę SN (7) z 17 kwietnia 1970 r., II PZP 34/69.

²⁷ Zob. np. uchwałę SN z 8 lipca 1993 r., III CZP 80/93.; odmiennie – wyrok SN z 29 maja 2000, III CKN 823/98.

²⁸ Tak SN 23 maja 1980 r., II CR 131/80; SN 10 maja 2012 r., II PK 24/12; wyrok SA w Łodzi z 6 maja 2015 r., I ACa 1646/14; wyrok SA w Krakowie z 13 października 2015 r., I ACa 816/15.

²⁹ Tak wyrok SN z 20 stycznia 2004 r., II CK 364/02; wyrok SA w Katowicach z 30 grudnia 2014 r., V ACa 457/14. Jako wezwanie do zapłaty traktuje się także zawiązanie do próby ugodowej na podstawie art. 185 k.p.c., jeżeli zawiera oznaczenie przedmiotu i wysokości żądania oraz tytułu, z jakiego ono wynika – zob. wyrok SN z 5 sierpnia 2014 r., I PK 20/14.

³⁰ Zob. W. Borysiak. 2013, w: „Kodeks cywilny. Komentarz. Tom II. Zobowiązania”, K. Osajda (red.) Warszawa: C.H. Beck, s. 751; L. Stecki, *op. cit.*, s. 54. Podobny skutek – dopozwanie

wymagalności roszczenia o odsetki za opóźnienie (np. dzień przed wyrokowaniem³¹). Sądzę, że przyjmowanie jako daty początkowej dnia zgłoszenia roszczenia może być traktowane jako wyraz zasady pełnego odszkodowania. Poza tym przez cały okres toczącego się postępowania zobowiązany może „dysponować” kwotą, którą zobowiązany jest zapłacić jako zadośćuczynienie. To powoduje, że odsetki pełnią obok funkcji stymulującej, także funkcję wynagrodzenia za korzystanie z kapitału. Możliwe jest zatem, w oparciu o art. 363 § 2 k.c., przyjęcie innej daty wymagalności roszczenia o odsetki, niż dzień wyrokowania, a więc datę wezwania do zapłaty (art. 455 k.c.), a nawet wcześniejszą (np. dzień wyrządzenia szkody).

Jednocześnie specyfika zobowiązań z czynów niedozwolonych skłania do postawienia tezy, że art. 363 nie powinien mieć wprost zastosowania do roszczenia o zadośćuczynienie. O ile przyjmowanie daty orzekania według cen z tego dnia jest prawidłowe przy określaniu odszkodowania za szkodę majątkową, to w przypadku wynagrodzenia krzywdy nie wydaje się to celowe. Teza zakładająca, że zgodnie z art. 363 § 2 k.c., co do zasady najwcześniejszą datą, od której poszkodowanemu należą się odsetki jest data wyrokowania (jako data ustalenia odszkodowania) zdaje się opierać na założeniu, że wyrok ustalający rozmiar szkody i należne w związku z tym odszkodowanie (uwzględniający także inne niż sam rozmiar szkody czynniki wpływające na zakres obowiązku odszkodowawczego, a więc m.in. przyczynienie się poszkodowanego do powstania lub zwiększenia rozmiarów szkody) ma charakter konstytutywny. Tymczasem ugruntowany wydaje się być w orzecznictwie pogląd, że wyrok zasądający zadośćuczynienie pieniężne ma charakter deklaratoryjny³². Poglądu tego nie podważa ani dynamiczny charakter szkody niemajątkowej, ani fakt, że przyznanie zadośćuczynienia jest fakultatywne³³. Nie stoi z tym w sprzeczności również brzmienie art. 316 k.p.c., ani treść art. 11 k.p.c. (prawomocność wyroku sądu karnego wiąże sąd cywilny co do popełnienia przestępstwa, ale nie rozmiarów szkody³⁴). Powoływanie się na art. 363 k.c. nie może być rozstrzygające w zakresie omawianej problematyki również dlatego, że art. 444–449 k.c., będące rozwinięciem zasady pełnego odszkodowania wyrażonej w art. 361 k.c., przewidują szczególne sposoby wynagrodzenia szkody na osobie i powstałej na skutek śmierci oraz będącej skutkiem naruszenia dóbr osobistych. Nie jest prawidłowe odwoływanie się w przypadku oceny roszczenia o zadośćuczynienie do kryterium cen (chodzi przecież o kompensację szkody niemajątkowej), podobnie jak założenie, że dopiero w dniu orzekania ostatecznie kształtuje się treść zobowiązania. Sądzę, że roszczenie o zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej w oparciu np. o art. 445 § 1 k.c. powstaje w chwili wyrządzenia krzywdy czynem niedozwolonym i staje się wymagalne niezwłocznie po wezwaniu do zapłaty, zgodnie

połączone z żądaniem zapłaty (art. 198 § 1 k.p.c. – od chwili doręczenia odpisu osobie wezwanej przez sąd do wzięcia udziału w sprawie) – tak wyrok SN z 23 maja 1980 r., II CR 131/80.

³¹ Zob. wyrok SA w Łodzi z 29 maja 2014 r., I ACa 82/14.

³² Zob. wyrok SN z 16 grudnia 2011 r., V CSK 38/11; wyrok SN z 24 lipca 2014 r., II CSK 595/13.

³³ Zob. też wyrok SA w Katowicach z 22 lipca 2014 r., I ACa 292/14.

³⁴ Zob. np. wyrok SN z 15 kwietnia 1999 r., I PKN 10/99.

z art. 455 k.c.³⁵ Inaczej mówiąc, po otrzymaniu przez dłużnika oświadczenia wierzyciela wzywającego do zapłaty określonej kwoty, zobowiązanie przekształca się w zobowiązanie terminowe. Od tego dnia świadczenie staje się wymagalne³⁶. Termin wymagalności przypada w dniu następującym po terminie spełnienia świadczenia³⁷. W przypadku zobowiązań bezterminowych wymagalność uzależniona jest od woli wierzyciela, zatem do momentu wezwania dłużnika do spełnienia świadczenia w określonej wysokości stan wymagalności nie następuje³⁸ (ma on miejsce dopiero, gdy termin spełnienia świadczenia już upłynął³⁹). Świadczenie powinno być spełnione przed dniem wymagalności, a więc najpóźniej w terminie płatności (w dniu wymagalności jest już wykonaniem niewłaściwym, gdyż opóźnionym)⁴⁰. W dniu wymagalności roszczenie staje się zatem zaskarżalne⁴¹.

Z tego względu zbyt rygorystyczny jest pogląd, że skoro to wyłącznie sąd decyduje o tym, czy w momencie np. bezprawnego naruszenia dobra osobistego sprawca powinien zapłacić poszkodowanemu zadośćuczynienie pieniężne, roszczenie o zadośćuczynienie pieniężne w ogóle nie powstaje przed prawomocnym rozstrzygnięciem sądu, a więc tym bardziej nie może stać się wcześniej wymagalne. Zdaniem A. Matlaka można mieć bowiem wątpliwości, czy już w momencie wezwania do zapłaty na podstawie art. 448 k.c. mamy do czynienia z „skonkretyzowanym” świadczeniem⁴². Uważa on, że dopiero w momencie wyrokowania dojdzie do konkretyzacji zobowiązania, a więc orzeczenia o obowiązku zapłaty oraz jej wysokości⁴³. Sądzę jednak, że wprawdzie zasądzenie zadośćuczynienia ma charakter fakultatywny, to jednak mamy już do czynienia ze świadczeniem (żądanie zapłaty – o ile oczywiście wierzyciel określił w wezwaniu wysokość żądanej kwoty zadośćuczynienia⁴⁴). Zobowiązanie powstaje wcześniej, natomiast rolą sądu nie jest kreowanie nowego zobowiązania.

³⁵ Zob. P. Sobolewski. 2013, w: „Kodeks cywilny. Komentarz. Tom II. Zobowiązania”, K. Osajda (red.) Warszawa: C.H. Beck, s. 687.

³⁶ Zob. W. Borysiak, *op. cit.*, s. 744.

³⁷ Zob. Z. Radwański, A. Olejniczak. 2014. „Zobowiązania – część ogólna”, Warszawa: C.H. Beck, s. 329–330)

³⁸ Tak M. Lemkowski. 2005. „Głosa do wyroku SN z 24 IV 2003 r., I CKN 316/01”, OSP 2005 (nr 7–8), s. 407. Roszczenie nie stanie się wymagalne do momentu określenia wysokości żądanej kwoty, może zaś ulec w tym czasie przedawnieniu. Początek biegu przedawnienia roszczeń z zobowiązań bezterminowych nie jest tożsamy z ich wymagalnością. Zgodnie z art. 120 § 1 zd. 2 k.c. możliwa jest więc sytuacja, w której biegnie już termin przedawnienia, samo zaś roszczenie nie jest jeszcze wymagalne. Nie jest natomiast objęty okresem przedawnienia ani czas dojścia wezwania dłużnika, ani czas na spełnienie świadczenia zgodnie z art. 455 k.c. – zob. też J. Jastrzębski, A. Koniewicz, *op. cit.*, s. 40.

³⁹ Z kolei F. Zoll nie wiąże z tym podziałem (termin spełnienia świadczenia i termin wymagalności) większego znaczenia uznając, że są to raczej dwa aspekty tego samego stanu (z chwilą upływu terminu spełnienia świadczenia roszczenie staje się wymagalne) – zob. F. Zoll. 2010, w: „System Prawa Prywatnego. Prawo zobowiązań – część ogólna. Tom 6 – Suplement”, A. Olejniczak (red.), Warszawa: C.H. Beck, s. 61.

⁴⁰ M. Lemkowski, *Głosa ...*, s. 408.

⁴¹ Zob. też J. Dąbrowa, *op. cit.*, s. 739; L. Stecki, *op. cit.*, s. 29–31.

⁴² Zob. A. Matlak. 2004. „Cywilnoprawna ochrona wizerunku”, KPP 2004 (nr 2), s. 355.

⁴³ Tak też wyrok SN z 21 listopada 1997 r., I CKU 150/97.

⁴⁴ F. Zoll twierdzi z kolei, że wezwanie odnosi skutek co do wysokości świadczenia ustalonej przez sąd (np. zadośćuczynienia). Jego zdaniem dłużnik narusza zobowiązanie w takim zakresie

wiązania, ale ustalenie, jakiego rozmiaru krzywdę poniósł poszkodowany i jaka w związku z tym kwota zadośćuczynienia będzie odpowiednia (przy zastrzeżeniu, że sąd nie może obecnie orzekać ponad żądanie – zob. art. 321 § 1 k.p.c.). Momentem, od którego można żądać zasądzenia odsetek będzie więc chwila wcześniejsza od wyrokowania, co można również uzasadnić faktem, że uwzględnia się czas, przez który poszkodowany musiał „oczekiwać” na zapłatę należnej mu kwoty. Skoro upływ terminu spełnienia świadczenia, skutkujący powstaniem wymagalności, jest jednocześnie początkiem opóźnienia dłużnika, od tego momentu można żądać odsetek od świadczenia np. zadośćuczynienia pieniężnego. Dzień wymagalności świadczenia następuje z końcem upływu ostatniego dnia, określonego jako termin spełnienia świadczenia. Konieczne jest uwzględnienie czasu niezbędnego do przygotowania świadczenia⁴⁵, zwrot „niezwłocznie” nie oznacza „natychmiast”, a długość tego terminu uzależniona jest od okoliczności konkretnego przypadku i musi być oceniana w świetle kryteriów określających zasady współdziałania dłużnika z wierzycielem (zob. art. 354 k.c.)⁴⁶. Najczęściej zatem, w przypadku zobowiązań bezterminowych, nie dochodzi do zbieżności w czasie terminu płatności i terminu wymagalności⁴⁷. Ciężar dowodu, że dłużnik powziął wiadomość o wezwaniu, obciąża wierzyciela.

Powyższej tezie nie przeczy fakt, że w razie sporu sądowego to sąd ostatecznie ustala, jaka kwota zadośćuczynienia będzie „odpowiednia”. Nawet okoliczność, że ubezpieczyciel nie jest w stanie przewidzieć, jaką kwotę przyzna sąd, nie może prowadzić do tezy, że przez czas toczącego się procesu cywilnego ubezpieczyciel nie może popaść w opóźnienie⁴⁸. Jego zobowiązanie ma charakter terminowy i nie podważa tego nawet dynamiczny charakter szkody na osobie (w powołanym orzeczeniu sąd orzekał w odniesieniu do krzywdy, która jeszcze istniała w dniu wyrokowania, ale przecież nie musi to być regułą. Nierzadko krzywda już nie istnieje, a mimo to zadośćuczynienie jest zasadne).

sie, w jakim sąd uznał należność za zasadną (jeżeli była objęta wezwaniem do spełnienia świadczenia). Jednocześnie przyznaje, że taki pogląd może być zbyt rygorystyczny – zob. F. Zoll, *op. cit.*, s. 67. Zob. też wyrok SN z 22 lutego 2007 r., I CSK 433/06, w którym uznano orzeczenie przyznające zadośćuczynienie za mające charakter deklaratoryjny.

⁴⁵ Zob. K. Zagrobelny. 2013, w: „Kodeks cywilny. Komentarz”, E. Gniewek (red.), P. Machnikowski (red.), Warszawa: C.H. Beck, s. 845.

⁴⁶ Zob. J. Dąbrowa, *op. cit.*, s. 742; L. Stecki, *op. cit.*, s. 60. Wydaje się, że w związku z oddawczym charakterem długu pieniężnego (art. 454 k.c.) termin będzie zachowany, jeśli przed jego upływem środki pieniężne zostaną uznane na rachunku bankowym wierzyciela – E. Jaroń, W. Dubis. 2000. „Odsetki za opóźnienie co do nienależnego świadczenia”, Rejent 2000 (nr 1), s. 99 i cyt. tam orzecznictwo.

⁴⁷ Zob. J.P. Naworski. 1999. „Początek biegu terminu przedawnienia roszczenia o odsetki za opóźnienie”, PPH 1999 (nr 11), s. 45. Zdaniem tego Autora wymagalność powstaje wcześniej niż termin płatności, gdyż już w zasadzie po powstaniu zobowiązania – tamże, s. 46–47 (powołując się na treść art. 120 § 1 zd. 2 k.c.). Roszczenie o odsetki staje się zatem wymagalne już w dniu, w którym roszczenie stałoby się wymagalne, gdyby wierzyciel wezwał dłużnika do zapłaty odsetek za opóźnienie w najwcześniejszym możliwym terminie. Zdaniem Autora zatem roszczenie o odsetki powstaje narastająco, ale nie oznacza to rozpoczęcia biegu przedawnienia z każdym dniem opóźnienia. Czyli żądanie odsetek jest możliwe najwcześniej, gdy znany jest wierzycielowi cały okres opóźnienia, co ma miejsce dopiero po spełnieniu świadczenia głównego.

⁴⁸ Tak wyrok SA w Warszawie z 4 grudnia 2015 r., I ACa 440/15 (www.orzeczenia.ms.gov.pl).

Odsetki nie pełnią przecież tylko funkcji odszkodowawczej, ale skoro są przyznawane za sam fakt opóźnienia z zapłatą, ich rolą jest „dopingowanie” dłużnika będącego w opóźnieniu.

Można więc powiedzieć, że jeśli dłużnik nie spełnia świadczenia najpóźniej przed terminem jego wymagalności, ponosi odpowiedzialność kontraktową i to niezależnie od tego, czy kwestionuje istnienie lub wysokość świadczenia⁴⁹. Dłużnik popada więc w opóźnienie, a nawet zwłokę (art. 481 k.c., art. 476 k.c.), a odsetki stają się wymagalne z chwilą bezskutecznego upływu terminu świadczenia głównego⁵⁰. Odsetki te pełnią zatem funkcję „dopingującą” dłużnika będącego w opóźnieniu, choć także funkcję odszkodowawczą; przede wszystkim jednak istotą obowiązku ich zapłaty jest przedłużona możliwość korzystania z cudzego kapitału⁵¹. W uchwale SN (7) z 5 listopada 1968 r. (VI KZP 59/67) uznano, że „jeżeli pokrzywdzony wskutek naruszenia jego dobra osobistego wezwał sprawcę – na podstawie art. 448 k.c. – do uiszczenia odpowiedniej sumy pieniężnej na rzecz PCK, to sprawca powinien spełnić to świadczenie niezwłocznie. Jeżeli tego nie uczynił, sąd na żądanie powoda cywilnego zasądzi odsetki za czas opóźnienia (art. 455 w zw. z art. 448 § 1 k.c.)”.

Z inną sytuacją będziemy mieć oczywiście do czynienia, gdy zobowiązanym do wypłaty odpowiedniej kwoty będzie ubezpieczyciel, np. w związku z zawartą umową obowiązkowego ubezpieczenia OC posiadacza pojazdu mechanicznego. W tym przypadku bowiem przepisy szczególne (a niekiedy także umowa lub ogólne warunki ubezpieczenia – zob. art. 817–818 k.c.) wyraźnie wskazują, w jakim terminie ubezpieczyciel zobowiązany jest spełnić świadczenie. Oznacza to, że termin wymagalności świadczenia nie będzie się pokrywał z terminem spełnienia świadczenia, gdyż wymagalność zależy w tym przypadku od powiadomienia ubezpieczyciela o wypadku powodującym szkodę, a termin spełnienia świadczenia wyznaczony będzie przez upływ terminu wskazanego przez przepis ustawy (np. art. 817 k.c.)⁵². Jest to zatem zobowiązanie terminowe⁵³. Upływ terminów ustawowych powoduje, że ubezpieczyciel (czy niekiedy UFG) popada w opóźnienie. A zatem odsetki należą się wierzycielowi zgodnie z art. 481 § 1 k.c. już od dnia wymagalności. Jednocześnie SN stoi na stanowisku, że jeżeli poszkodowany wezwał wcześniej sprawcę wypadku do zapłaty, a ten świadczenia nie spełnił, to wówczas ubezpieczyciel dopuszcza się opóźnienia już od chwili tego wezwania. Wynika to z akcesoryjnego charakteru odpowiedzialności ubezpieczyciela w ramach obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej i przyznania poszkodowanemu *actio directa*⁵⁴.

⁴⁹ Zob. wyrok SN z 13 października 1994 r., I CRN 121/94; SN z 17 maja 2000 r., I CKN 302/00; wyrok SN z 13 marca 2013 r., IV CSK 512/12.

⁵⁰ Uchwała SN z 5 kwietnia 1991 r., III CZP 20/91.

⁵¹ Zob. Z. Radwański, A. Olejniczak, *op. cit.*, s. 76 i cyt. tam literatura.

⁵² Zob. E. Jaroń, W. Dubis, *op. cit.*, s. 94.

⁵³ Zob. też wyrok SN z 6 lipca 1999 r., III CKN 315/98.

⁵⁴ Zob. uchwałę SN z 9 czerwca 1995 r., III CZP 69/95.

Podsumowując, rozróżnienie terminu wymagalności i terminu płatności jest istotne dla prawidłowego określenia stanu opóźnienia (czy nawet zwłoki). Tylko bowiem w przypadku zobowiązań terminowych odsetki należą się wierzycielowi już od dnia wymagalności (zob. art. 481 § 1 k.c.)⁵⁵. W przypadku zobowiązania o zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, termin spełnienia świadczenia jest zatem późniejszy, wyznaczony w drodze wykładni art. 455 k.c. Jako że jest to zobowiązanie bezterminowe, nie dochodzi do zbieżności w czasie wymagalności i płatności. Wymagalność może zaistnieć już po powstaniu zobowiązania, jednak nadejście terminu płatności uzależnione jest od wezwania dłużnika do spełnienia świadczenia (wymagalność ma miejsce zatem wcześniej). Wezwanie, o którym mowa w art. 455 k.c., dotyczy roszczeń wymagalnych, a więc zaskarżalnych.

4. Wnioski

Powyższe rozważania dotyczące wymagalności roszczenia o zadośćuczynienie pieniężne oraz bezterminowego charakteru zobowiązania, z którego takie roszczenie wynika, a także deklaratoryjnego charakteru orzeczenia zasądzającego odpowiednią sumę zadośćuczynienia prowadzą do wniosku, że należy odrzucić koncepcję daty wyrokowania jako początkowego terminu należności odsetkowej. To samo dotyczyć musi przypadków, w których do zapłaty zadośćuczynienia zobowiązany jest ubezpieczyciel albo UFG. Terminowy charakter ich zobowiązania (i to mimo, iż bieg terminu płatności również uzależniony jest od zgłoszenia roszczenia) tym bardziej powoduje, że nie jest prawidłowe przyjmowanie daty orzekania jako momentu, od którego uprawnionemu należą się odsetki za opóźnienie. Ten dzień mógłby być uznany za datę początkową jedynie wówczas, gdybyśmy uznali wyrok zasądzający zadośćuczynienie za konstytutywny. Tymczasem ma on charakter deklaratoryjny – krzywda powstaje wcześniej, a na sam deklaratoryjny charakter orzeczenia nie wpływa nawet fakt, że szkoda niemajątkowa (np. doznana wskutek wyrządzenia szkody na osobie) może mieć charakter dynamiczny. Rolą sądu jest ustalenie jej rozmiarów oraz wysokości należnego zadośćuczynienia (przy uwzględnieniu – obok rozmiarów szkody – także innych czynników wpływających na zakres obowiązku odszkodowawczego, a więc m.in. przyczynienia się poszkodowanego czy adekwatnego związku przyczynowego). Skoro roszczenie deliktowe powstaje z mocy prawa⁵⁶, datą początkową, od której poszkodowanemu należą się odsetki za opóźnienie nie może być data wyrokowania⁵⁷, ani inne przyjmowane w orzecznictwie (np. dzień przed albo po wydaniu orzeczenia). Tezy tej nie podważa treść art. 363 § 2 k.c., który zresztą nie może mieć w pełni zastosowania do roszczenia o zadośćuczynienie (i to mimo szero-

⁵⁵ Zob. E. Jaroń, W. Dubis, *op. cit.*, s. 94; J.P. Naworski, *op. cit.*, s. 45 i cyt. tam literatura.

⁵⁶ Zob. wyrok SA w Katowicach z 7 listopada 2014 r., I ACa 587/14.

⁵⁷ Zob. wyrok SA w Łodzi z 25 września 2015 r., I ACa 367/15; wyrok SN z 24 lipca 2014 r., II CSK 595/13; wyrok SA w Lublinie z 19 marca 2015 r., I ACa 829/14; wyrok SA w Katowicach z 17 lutego 2015 r., V ACa 586/14.

kiej koncepcji szkody, obejmującej także krzywdę), ponieważ dotyczy nie samego istnienia szkody, ale wysokości należnego odszkodowania⁵⁸. Taka koncepcja stoi również w sprzeczności z funkcją odsetek, które nie pełnią już funkcji waloryzacyjnej, ale przede wszystkim odszkodowawczą⁵⁹ i gwarancyjną (stymulującą).

Wątpliwości budzi również trzeci wspomniany sposób obliczania terminu należności odsetek za opóźnienie w zapłacie zadośćuczynienia pieniężnego (ocena *ad casum*). Jak bowiem wspomniano, wezwanie dłużnika do spełnienia świadczenia (czy odpowiednio – zawiadomienie o wypadku albo o szkodzie) rozpoczyna bieg terminu płatności świadczenia głównego. Jego upływ z kolei jest momentem rozpoczęcia terminu, od którego należne są odsetki z tytułu opóźnienia (art. 481 k.c.). Długość tego terminu jest, jak wiadomo, uzależniona – w zakresie roszczenia o zadośćuczynienie – od tego, kto jest podmiotem zobowiązaniem do jego zapłaty. Jeśli jest to ubezpieczyciel bądź UFG, terminy określone są wprost w przepisach prawa (art. 817 k.c. oraz w ustawie o ubez. obow.)⁶⁰, a więc mamy do czynienia z zobowiązaniem terminowym, jeśli inny podmiot – upływ terminu „niezwłocznego” powoduje, że dłużnik popada w opóźnienie (wezwanie do zapłaty przekształca to zobowiązanie w terminowe). Odsetki należą się przecież za samo opóźnienie w spełnieniu świadczenia, chociażby wierzyciel nie poniósł żadnej szkody i choćby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik nie ponosi odpowiedzialności (art. 481 k.c.). Stanowią zatem swoistą rekompensatę uszczerbku doznanego przez wierzyciela w związku z pozbawieniem go możliwości czerpania korzyści z należnego mu świadczenia pieniężnego⁶¹. Upływ zatem np. 30-dniowego terminu na wypłatę świadczeń przez UFG powoduje, że już wtedy popada on w opóźnienie.

Za prawidłowe należy zatem uznać te orzeczenia, które uzależniają bieg terminu zapłaty świadczenia głównego od wezwania dłużnika do zapłaty (art. 455 k.c.) czy zawiadomienia o szkodzie, zaś początkową datę należności odsetek wiążą z upływem terminu niezwłocznego bądź określonego w przepisach szczególnych (np. dotyczących świadczeń spełnianych przez UFG). W razie, gdy to ubezpieczyciel jest zobowiązany do zapłaty zadośćuczynienia, odsetki za opóźnienie należy liczyć nie od dnia wyrokowania, ale od dnia po upływie, co do zasady, 30 dni od daty otrzymania przez ubezpieczyciela zawiadomienia o wypadku, tj. od zgłoszenia roszczenia⁶². Na marginesie można dodać, że nie zawsze zawiadomienie o wypadku będzie tożsame ze zgłoszeniem

⁵⁸ Tak T. Pałdyna. 2013. „Odsetki za opóźnienie w zapłacie zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę, w: „Oblicza prawa cywilnego. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Janowi Bleszyńskiemu” pod red. K. Szczepanowskiej-Kozłowskiej, Warszawa: Wolters Kluwer, s. 333.

⁵⁹ Zob. wyrok SA w Lublinie z 17 października 2013 r., I ACa 425/13.

⁶⁰ Zob. wyrok SN z 16 grudnia 2011 r., V CSK 38/11; wyrok SN z 18 listopada 2009 r., II CSK 257/09.

⁶¹ Zob. wyrok SN z 10 lutego 2000 r., II CKN 725/98; wyrok SA w Lublinie z 17 września 2015 r., I ACa 227/15.

⁶² Zob. też wyrok SA w Warszawie z 21 października 2014 r., VI ACa 1880/13.

roszczenia⁶³. Jak wskazano wcześniej, datą rozpoczynającą np. bieg terminu płatności przez ubezpieczyciela może być dopiero data otrzymania wezwania do zapłaty zadośćuczynienia w określonej kwocie. W razie natomiast rozszerzenia powództwa czy zgłoszenia żądania o wypłatę kolejnej kwoty, za datę początkową uznamy datę doręczenia tego drugiego wezwania.

dr hab. Monika Wałachowska

*Katedra Prawa Ubezpieczeniowego, Wydział Prawa i Administracji,
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu*

Bibliografia

- Borysiak W. 2013, w: „Kodeks cywilny. Komentarz. Tom II. Zobowiązania”, K. Osajda (red.), Warszawa: C.H. Beck.
- Dąbrowa J. 1981, w: „System prawa cywilnego. Tom III. Prawo zobowiązań – część ogólna”, Z. Radwański (red.), Warszawa: C.H. Beck.
- Jaroń E., W. Dubis. 2000. „Odsetki za opóźnienie co do nienależnego świadczenia”, Rejent 2000 (nr 1).
- Jastrzębski J., A. Koniewicz. 2006. „Wymagalność roszczeń”, Przegląd Prawa Handlowego 2006 (nr 5).
- Kaliński M. 2009, w: „System Prawa Prywatnego. Tom 6. Prawo zobowiązań – część ogólna”, A. Olejniczak (red.), Warszawa: C.H. Beck.
- Lackoroński B. 2013, w: „Kodeks cywilny. Komentarz, Tom II, Zobowiązania”, K. Osajda (red.), Warszawa: C.H. Beck.
- Lemkowski M. 2005. „Glosa do wyroku SN z 24 IV 2003 r., I CKN 316/01”, Orzecznictwo Sądów Polskich 2005 (nr 7–8).
- Lemkowski M. 2007. „Odsetki cywilnoprawne”, Warszawa: Wolters Kluwer.
- Matlak A. 2004. „Cywilnoprawna ochrona wizerunku”, Kwartalnik Prawa Prywatnego 2004 (nr 2).
- Naworski J.P. 1999. „Początek biegu terminu przedawnienia roszczenia o odsetki za opóźnienie”, Przegląd Prawa Handlowego 1999 (nr 11).
- Pałdyna T. 2013. „Odsetki za opóźnienie w zapłacie zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę”, w: „Oblicza prawa cywilnego. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Janowi Błeszyńskiemu”, K. Szczepanowska-Kozłowska (red.), Warszawa: Wolters Kluwer.
- Popiołek W. 2011, w: „Kodeks cywilny. Komentarz”, t. II, K. Pietrzykowski (red.), Warszawa: C.H. Beck.
- Radwański Z., A. Olejniczak. 2014. „Zobowiązania – część ogólna”, Warszawa: C.H. Beck.
- Sobolewski P. 2013, w: „Kodeks cywilny. Komentarz. Tom II. Zobowiązania”, K. Osajda (red.), Warszawa: C.H. Beck.
- Stecki L. 1970. „Opóźnienie w wykonaniu zobowiązań pieniężnych”, Poznań: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Wałachowska M. 2007. „Zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę”, Toruń: TNOiK „Dom Organizatora”.

⁶³ Zob. wyrok SN z 14 lipca 1976 r., I CR 241/76, OSPiKA 1977 (nr 7), poz. 133.

- Wiśniewski T. 2011, w: „Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania”, t. 1, G. Bieniek, H. Ciepła, S. Dmowski, J. Gudowski, K. Kołakowski, M. Sycho-wicz, T. Wiśniewski, Cz. Żuławska, Warszawa: LexisNexis Polska.
- Zagobelny K. 2013, w: „Kodeks cywilny. Komentarz”, E. Gniewek (red.), P. Machni-kowski (red.), Warszawa: C.H. Beck.

Damages for non – pecuniary loss and interest in judicature and doctrine

This article presents theoretical and practical issues related to the basis and prerequisites of a claim for payments of interest for the delayed performance of damages for non – pecuniary loss. Due to the fact that the liability for payment of a proper sum of money as damages for non – material loss is considered as a indefinite commitment, it is needed to analyse at what point the creditor can claim interest for late payment (art. 481 c.c.). The attention in this matter is also given to cases when the insurance company is a debtor. Both doctrine and case law are divergent in this matter.

Keyword: interest, delayed performance, compensation for non – pecuniary loss.